

Mit tegyen egy múzeum a rábízott hangszerekkel? Ha változatlanul vagy csupán külsőleg restaurálva helyezik vitrinbe, a hangszer eredeti funkciója, a hangadás sikad el, a játszhatóság helyreállításához viszont gyakran olyan jelentős beavatkozások szükségesek, hogy a műtárgy már nem lesz azonos korábbi önmagával. Ez volt a fő kérdése 2019-ben a Zenetörténeti Múzeum 50. jubileumi konferenciájának, amelynek válogatott előadásai olvashatók e kötetben átdolgozott, szerkesztett változatban. Mivel a muzeológiai probléma zenetörténeti, hangszertörténeti és képzőművészeti témákkal határos, a különféle szakterületek kutatásai számos ponton összekapcsolódva egészítik ki egymást. Így a tanulmányok különleges hangszerek, egyedi dokumentumok és neves zongorakészítő műhelyek történetéről és jelentőségéről is szólnak, valamint zenei éremkollekciók, nagy mesterekhez köthető gyűjtemények és emlékhelyek kialakulását és helyzetét mutatják be másfélszáz színes reprodukció segítségével.

4500 Ft

HANGSZER

VAGY Tanulmányok hangszerekről,
zenetörténetről, képzőművészetről

műtárgy?

SZERZŐK

Baranyi Anna, Borz Zsófia, Domokos Zsuzsanna,
Eckhardt Mária, Farkas Zoltán, Gerő Péter,
Gombos László, Komlós Katalin, Kovács Imre,
Radnóti Klára, Eva Szórádová, Török Róbert

SZERKESZTŐ

Gombos László

HANGSZER

VAGY

*Tanulmányok hangszerekről,
zenetörténetről, képzőművészetről*

műtárgy?

BTK Zenetudományi Intézet, ELKH
Budapest, 2023

© Baranyi Anna, Borz Zsófia, Domokos Zsuzsanna, Eckhardt Mária,
Farkas Zoltán, Gerő Péter, Gombos László, Komlós Katalin, Kovács Imre,
Radnóti Klára, Eva Szórádová, Török Róbert, 2023

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet, ELKH, 2023

Szerkesztő: Gombos László

ISBN 978-615-5167-55-3

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes tanulmányokat illetően is.

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet
Felelős kiadó: Richter Pál igazgató

Nyomdai előkészítés: BTK Történettudományi Intézet Tudományos Információs Osztály
Vezető: Kovács Éva
Olvasószerkesztő: Csák Lilla
Grafikai terv: Demeter Gitta
Nyomdai munka: Prime Rate Kft., Budapest
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

www.zti.hu/museum — zti.muzeum@abtk.hu

ELKH

Nemzeti
Kulturális
Alap

A kötet megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia, a Bölcsészettudományi
Kutatóközpont Zenetudományi Intézet és a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

TARTALOM

7	<i>Baranyi Anna</i>
Előszó	71	<i>Domokos Zsuzsanna</i>
Többszörös kézirat a Liszt Múzeum
új autográfjai között
11	<i>Komlós Katalin</i>
Könnicke és Broadwood.
Bécs és London a 18. század végén	85	<i>Kovács Imre</i>
Emléklap Liszt 50. művészi jubileumára.
Adalékok a zeneszerző kultuszához:
a Weihekuss
17	<i>Gerő Péter</i>
Hangszer vagy műtárgy? A Zenetörténeti
Múzeum Könnicke-fortepianójának
restaurálása	95	<i>Farkas Zoltán</i>
Magángyűjtemény közintézményben.
A Bartók Béla Emlékház
27	<i>Radnóti Klára</i>
Beethoven és Liszt Broadwood-zongorája.
A hangszerrestaurálás céljai és problémái	103	<i>Baranyi Anna</i>
A Zenetörténeti Múzeum éremgyűjteménye
39	<i>Gombos László</i>
Koncertzongora vagy nemzeti ereklye?
Hubay Jenő legendás fehér Bösendorfere	111	<i>Borz Zsófia</i>
Gyűjtemény a gyűjteményben.
A Nemzeti Zenede érmei
49	<i>Eva Szórádová</i>
A pozsonyi Schmidt zongorakészítő
cég története, tevékenysége	121	<i>Török Róbert</i>
Zene- és hangszertörténeti források
a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari
Múzeum gyűjteményeiben és tárlatain
59	<i>Eckhardt Mária</i>
A Liszt Ferenc Emlékmúzeum
gyűjteményének kialakulása		

KONCERTZONGORA VAGY NEMZETI EREKLYE?

HUBAY JENŐ LEGENDÁS FEHÉR
BÖSENDORFERE

GOMBOS LÁSZLÓ

BTK Zenetudományi Intézet Zenetörténeti Múzeum

A hangszerek értékét általában a használattal összefüggő tulajdonságok adják, azaz a hang szépsége vagy a jobb játszhatóság, és ezekhez járulnak a külső megjelenés szempontjai. Vannak azonban olyan instrumentumok, amelyeket saját történetük ruház fel kivételes jelentőséggel: fontos eseményeknek voltak részesei, illetve egykori tulajdonosaik vagy megszólaltatóik révén számíthatnak megkülönböztetett figyelemre. Ezen utóbbiak közé tartozik Hubay Jenő legendás „fehér” Bösendorfer-zongorája.

A hangszer a 19. század végétől állt a művész Duna-parti házának fehér zenetermében, amely közel fél évszázadon át adott otthont a legkülönfélébb művészeti, elsősorban zenei eseményeknek. Muzsikuskok, írók és képzőművészek, polgárok és arisztokraták, politikai és egyházi vezetők találkoztak itt, a zongorán pedig világnagyságok játszottak, többek között Bartók Béla, Dohnányi Ernő, Emil Sauer, Alfred Cortot, Fischer Annie, Joseph Krips, Jan Paderewski és Richard Strauss. Olyan művészek játékát kísérték a Bösendorferen, mint Popper Dávid, Kerpely Jenő, Jasha Heifetz, Yehudi Menuhin és Ruggiero Ricci, illetve maga Hubay és világhírű növendékeinek hosszú sora: Gertler Endre, Geyer Stefi, Ormándy Jenő, Guila Bustabo, Székely Zoltán, Szigeti József, Telmányi Emil, Vecsey Ferenc, Végh Sándor, Zathureczky Ede és Waldbauer Imre.

A fehér zeneteremben fellépő énekművészek között volt Basilides Mária, Maria Jeritza, Jan Kiepura, Medek Anna, Palló Imre és Székelyhidy Ferenc.

39

Hubay Jenő otthonának zenetermében, a Bösendorfer mellett

A hangszer a II. világháború végén Hubay unokaöccsének zugligeti házába került, amelyet az Amerikai Egyesült Államok vásárolt meg nagyköveti rezidencia céljára. Az 1990-es évek elején Charles H. Thomas nagykövet felesége, Lourana Swift újíttatta fel, a jobb játsz-

hatóság érdekében modern angol mechanikával, amely azonban nem illett tökéletesen a régi billentyűzethez. 2014-ben az Egyesült Államok és a Hubay család ajándékként került a Zenetörténeti Múzeumba, és lett mindennapi használatra szánt zongorából múzeumi tárgy.

A Bösendorfer 2014-ben a Zenetörténeti Múzeumban

Hangszer vagy műtárgy? – kérdezhetném a Zenetörténeti Múzeum 2019-es jubileumi kiállításának és konferenciájának címével. A Bösendorfert egyedi kialakítása kezdettől az iparművészeti alkotás rangjával ruházta fel, mára pedig műtárgyjellege került előtérbe múzeumi funkciójának és gazdag múltjának köszönhetően. Eredetileg azonban azért készült az 1890-es évek végén, hogy megszólaltassák, és hogy egy polgári lakás díszé legyen. Méretei már első pillantásra elárulják, hogy nem koncertterembe, hanem otthoni

használatra tervezték. 170 cm-es rövid zongora, szemben a 3-500 főt befogadó termekbe szánt, 214 vagy 220 cm-es modellekkel, vagy éppen a zongorák királyával, a 290 cm hosszú Bösendorfer Imperiallal.

Hangterjedelme három félhanggal kisebb, mint a századfordulón általánossá vált méret: a felső, négyvonalas oktávban csak a-ig van kiépítve, azaz 88 helyett 85 billentyűvel rendelkezik. A különbség jól látható, ha virtuálisan fölé helyezzük egy mai hangszer klaviatúráját.

A Hubay-Bösendorfer billentyűzete és felette az elterjedtebb, szélesebb modell

A keresztváros megoldás, amikor a húrok egyik része nem párhuzamos a másikkal, helytakarékosságot tesz lehetővé, és különösen jellemző a lakásokba készített, rövid hangszerekre. Jelen esetben azonban nem tekinthető perdöntőnek az említett kialakítás, mivel Bösendorfer ugyanezt a nagyobb modellek esetén is alkalmazta.

A készítő szándékáról sokat elárul, hogy – a koncerthangszerekkel ellentétben – a Hubay-Bösendorferből nem vehető ki a tőke és az öntvény. Egy teljes körű felújítás esetén, amit a tervező nem kalkulált bele egy polgári szalonban használt zongora életébe, szét kellene bontani a korpusz első két sarkát. A mechanika természetesen egyszerűen kihúzható és javítható, ahogy a húrok is cserélhetők.

A kiemelt mechanika (1994–2019-es állapot)

Hubay egykori Bösendorfere a különös kivitel ellenére szériahangszernek tekinthető, közeli rokona a jól ismert, máig számos példányban előforduló 85 billentyűs modelleknek. Amiben eltér, az a burkolat, az áttört-faragott kottatartó, a díszítés és a lábak kialakítása. Az első lábak közötti összekötő egybe van építve a pedál-lírával, kétoldalt pedig két-két hársfából faragott, aranyozott bevonatú hattyúábrázolás látható.

Az első zongoralábak a hattyú-dekorációkkal

A Zenetörténeti Múzeum 2014 és 2019 közötti látogatói gyakran feltették a kérdést – azokhoz hasonlóan, akik 1994 és 2014 között az Egyesült Államok követségi rezidenciáján vettek részt valamely rendezvényen –, hogy a fehér zongorának nevezett hangszer alapszíne miért sárga, és nem fehér? A készítését követő fél évszázad során „fehér Bösendorfer”-ként emlegették, de nyilvánvaló, hogy sosem volt hófehér, legfeljebb ún. törtfehér. A régi, fekete-fehér képekről nem állapítható meg az eredeti szín, még a tónusára is csak következtetni lehet. Az 1934-es felvételen a zongora mögött látható herendi porcelán kályha mindenesetre ma is ott áll a zeneteremben, és egyértelműen fehér színű.

Hubay és tanítványai a Fehér Zeneteremben, 1934-ben

A zongora a 20. század első évtizedeiben megjelent újságfotókon gyakran meglepően sötét árnyalatú, mint például az *Érdekes Újság* 1924. április 19-i számában.³⁷ Szintén sötét tónusú azon az 1941-es képen, amelyen a 15 éves Bánát Gábor (Gabriel Banat, a New York-i Filharmonikusok későbbi koncertmestere) hegedül.³⁸ Ezzel szemben számos felvételen fehérén csillog a hangszer, mint például azon az 1932. októberi fotón is, amelyen Richard Strauss zongorázik Hubay partnereként.³⁹

A Bösendorfer burkolatának tónusa legjobban a Lengyel Gabriellát és a mestert ábrázoló 1936-os képen figyelhető meg. Amint Gerő Péter és Fabók Balázs

restaurátor-művészekről tudom, a hangszert eredetileg fehér sellak politúrréteggel vonták be. A fehérített sellak valamilyen fehér pigmenttel együtt elefántcsonthoz hasonló, törtfehér színt hozott létre. Az 1990-es évek elején történt átalakítás alkalmával eltávolították ezt a bevonatot, ezért évtizedekig az alatta található jávorfa furnér sárgás színe volt látható. Ugyanakkor gyakran ott is bronzporos festést alkalmaztak, ahol korábban nem volt fémszínezés. A bevonat szerencsére nyomokban megmaradt, ami később lehetőséget adott az összetétel megállapítására és az eredeti felület rekonstrukciójára.

37 A hangszeren látható Beethoven-büsztt, Hugo Hagen márványszobrának másolata 2018-ban a Hubay család ajándékaént a Zene-történeti Múzeumba került, és helyet kapott a Wanda Luzzato-, majd a 2020-ban megnyílt Beethoven-kiállításon.

38 A kép dedikált példányát a művész 2010-ben küldte el számomra, hogy juttassam el a Hubay családnak.

39 Strauss 1932-es budapesti meghívását Hubay készítette elő. Operáinak előadásain túl a német mester október 30-án részt vett a Fehér Zeneteremben rendezett zenedélutánon, amelyen fiatalkori Esz-dúr hegedűszonátáját adta elő a házigazdával.

Hubay Jenő otthonában. Érdekes Újság, 1924. április 19.

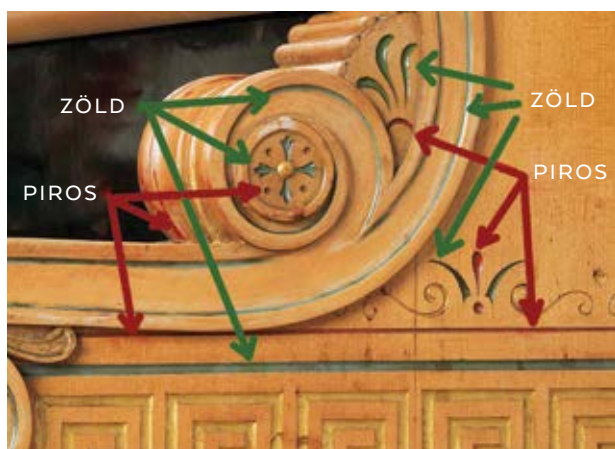

Hubay tanítványával, Lengyel Gabriellával (1936)

A hangszer egyedi jellegéhez tartozott a színvilága is. Hubay Jenőről köztudott volt, hogy nagyon erős hazafias érzelmek vezették, ezért Ludwig Bösendorfer fehér alapon piros és zöld színezéseket alkalmazott a díszítések kivitelezésében (a mintázatok közepe gyakran piros és a széle zöld). Mindezek nyomai az átalakítás után is felismerhetők maradtak.

A különleges hangszer tehát egy polgári szalon használati tárgyának és díszének készült, egyedi jelle-

ge a dekorációban, a magyar nemzeti színek használatában és a ritka törtfehér árnyalatban jelent meg. A rendelkezésünkre álló források elég szűkösek ahhoz, hogy eldöntsük, pontosan mikor és hogyan került a zongora a Hubay-palotába. A ház építésének folyamata jól rekonstruálható Hubay és felesége, Cebrian Róza grófnő levelezéséből: telket vettek a budai Duna-parton a Lánchídtól északra, 1897 nyarán ásták ki az alapokat, ősszel a vakolásnál tartottak, és megrendelték a herendi porcelán kályhákat, a következő nyáron pedig már a zeneterem stukkóit készítették. 1898 szeptemberében Hubay azt írhatta feleségének, aki már 6. hónapja áldott állapotban volt Andor nevű fiukkal, hogy „Az egész lakás, apróságoktól eltekintve – kész! Belőle semmi sem hiányzik – csak maga, drága, egyetlen szívem...”⁴⁰

Magyar nemzeti színű díszítések a zongorán
(helyenként látható az eredeti fehér alapszín is)

40 Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Fond 73 (feldolgozatlan anyag).

A történet folytatását az említett Hubay Andor írta le édesapjáról szóló könyvében:

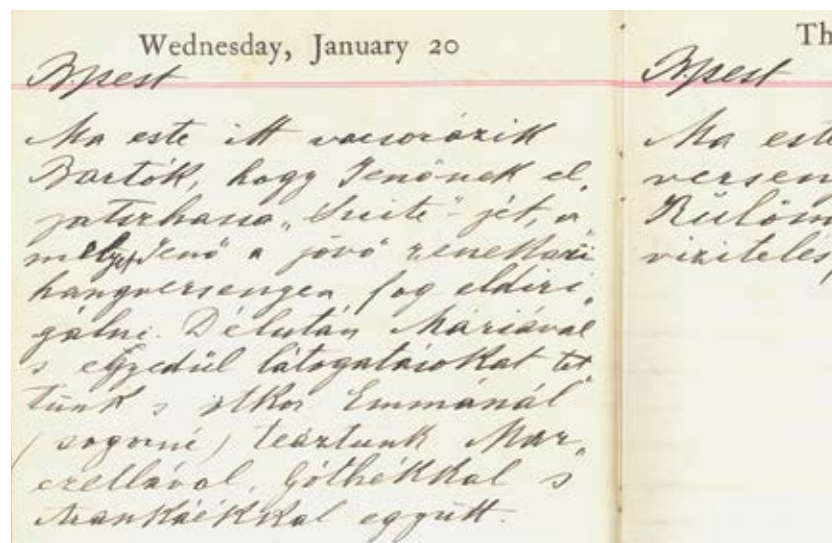
Hétfőn a reggeli gyorssal indult Róza. [...] A nagy, fehér zeneszobába érve [...] csodálkozva állt meg a gyönyörű, sárgásan fehér mahagónifából készült Bösendorfer-zongora előtt. Jenő mosolyogva mesélte: „Amikor a Bösendorfer cég megtudta, hogy házat építünk és benne fehér zeneszobát tervezek, felajánlotta, hogy e fehér terem számára fehér zongorát készít. Most ez is itt van már, a Bösendorfer-cég ajándéka.”⁴¹

Hubay Jenő, a nagy mesélő és anekdotázó nyilván sokszor elbeszélte családi körben azt az emlékezetes eseményt, miszerint a hangszer 1898 szeptemberében már a Hubay-palotában várta a feleségét meglepetést gyanánt (Cebrian grófnő kiválóan zongorázott, részben tehát az ő használatára is készült). Ezzel szemben a cég regisztere szerint a rezonánsan látható 14997-es sorszám már 1899-es gyártási évet jelent, azaz a hangszer 1898 szeptemberében még nem állhatott a zeneteremben. Talán megbízhatunk a németes precizításban, de – a kottakiadvány-lemezszámok gyakori ellentmondásainak példája nyomán – kételkedhetünk is abban, hogy a hangszerek mindig a sorszámnak megfelelően jöttek ki az üzemből. Amikor Hubay 1899 március közepén Párizsból jövet megpihent Bécsben, a következőt írta feleségének: „Holnap reggel Bösendorferhez megyek a zongora miatt” – arról viszont nem szól a levél, hogy miről – szállításról, javításról, esetleg kisebb átalakításról – tárgyaltak a hangszer kapcsán.

Nem tudjuk, hogy mi vezette a gyár tulajdonosát, Ludwig Bösendorfer (1835–1919) az ajándékozássra. Nyilvánvalóan tisztában volt vele, hogy hangszere feltűnést fog kelteni a palota látogatói körében, arra pedig joggal számított, hogy az impozáns épületben gyakori vendég lesz a főváros kulturális elitje és művészetkedvelő arisztokráciája – azaz a Bösendorfer-termékek potenciális és fizetőképes vásárlórétege. Az 1890-es évek végére alig volt olyan zenei vagy művészi célú

társadalmi szervezet, egyesület Budapesten, amelynek Hubay ne lett volna elnöke, alelnöke vagy vezetőségi tagja. A legnagyobb hatású ilyen társaság akkoriban a Műbarátok Köre volt, amelyet Csáky Albin kultuszminiszter felesége vezetett, alapítói között volt Apponyi Albert, Batthyány Géza, Benczúr Gyula, Feszty Árpád, Haynald Lajos bíboros, Jókai Mór, Justh Zsigmond, Széchenyi Lajos és Tisza Kálmánné. Hubay a zenészeti bizottság állandó tagjai közé tartozott, és miután otthona elkészült, azt több alkalommal is felajánlotta a kör rendezvényeihez.

A zongora jelentőségét tehát emelték azok az események, amelyek a környezetében zajlottak, a muzsikusok, akik megszólaltatták, és mindazok a jeles személyek, akik a hangját hallották. Hubayék mindig sok személyre terítettek, mert bármikor betoppánhatott néhány kedves ismerős, akiket azonnal az asztalhoz invitáltak, majd szórakozásul átmentek a zeneterembe egy kis muzsikára. Hubay és felesége naplóiban és kettejük levelezésében több száz látogató neve tűnik fel: egyszer Koessler János vagy Zala György érkezett, máskor Mihalovich Ödön, Dohnányi Ernő, Telcs Ede, Lindh Marcella, Góth Sándor vagy éppen Feszty Árpád lépett be az ajtón.

Hubayné Cebrian Róza 1909-es naplóbejegyzése Bartók látogatásának említésével

41 HUBAY CEBRIAN Andor: *Apám, Hubay Jenő. Egy nagy művész életregénye – történelmi háttérrel* (Budapest: Ariadne, 1992), 96–97. (Több korabeli forrás tévesen fehér mahagónit említ a hangszer anyagaként.)

A Budapestre látogató hírességek is gyakran keresték fel Hubayt, így tett például Leopold Godowsky zongoraművész (vele azonnal eljátszották Hubay *Romantikus szonátáját*), a hegedűművészek közül Jan Kubelík, Jasha Heifetz és a 14 éves Yehudi Menuhin, Ignacy Jan Paderewski, a zongorista-sztárból lett lengyel miniszterelnök, Vincent d'Indy, Pietro Mascagni és Josef Krips. A század elején az ifjú Bartók Béla is számos alkalommal megfordult Hubayéknál, és a házigazdával próbáltak a közös fellépések előtt. 1909. január 20-án írta Hubayné a naplójába: „Ma este itt vacsorázik Bartók, hogy Jenőnek eljátszhassa „Suite”-jét, a melyet Jenő a jövő zenekari hangversenyen fog eldirigálni.”⁴² A zongora, amelyen Bartók játszott, természetesen csak a fehér Bösendorfer lehetett.

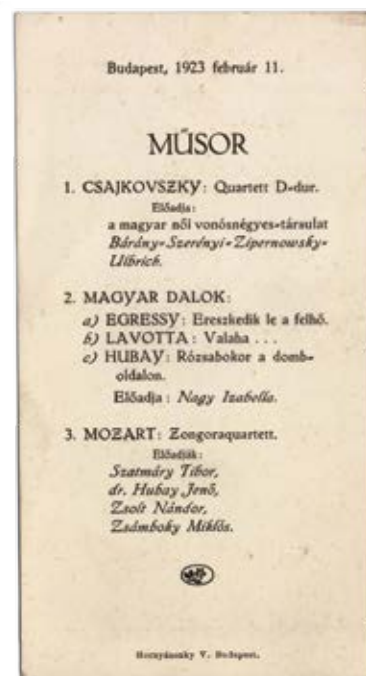
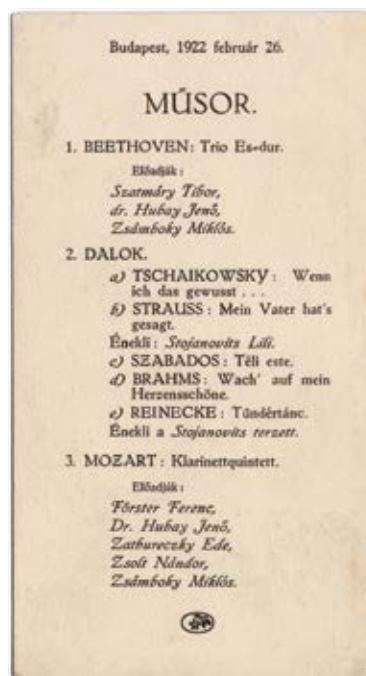
A Hubay-palotában rendezett száznál több nyilvános hangversenyhez képest sokszorta több volt a zártkörű, gyakran spontán esemény. Már 1901-ből van adatunk olyan szalonrendezvényről, amelyről a *Pester Lloyd* mellett a bécsi *Sport und Salonzzeitung* is beszámolt. Hubayék eleinte szórványosan, majd rendszeresen készítettek nyomtatott meghívókat és műsorlapokat. Az 1920-as évektől a jobbra fent látható meghívóformátum állandósult a zenedélutánokon.

Az eseményeket gyakran a rádió is közvetítette. Az alábbi, 1930 elején készült fotó bal oldalának közepén, Hubay feje fölött látszik a mikrofon. A zongora kottatartója mögött a kiváló hegedűs, Gábor Ferenc, Hubay mellett Zsolt Nándor és Kerpely Jenő foglalt helyet, a fehér reverendás személy Mécs László papköltő, aki rendszeres vendég volt Hubayéknál.⁴³ Amint fényképfelvételek igazolják, a költő olykor verset is mondott a zeneteremben a fehér Bösendorfer mellett. Mivel Horthy Miklós kormányzó – és különösen felesége, Purgly Magdolna – nagyon szerette a zenét, az illusztris pár is gyakran ott ült az első sorban, Augustina főhercegnő és József Ferenc főherceg társaságában.

Hubay 1937. február 2-án szerepelt utoljára nyilvánosan, a Bösendorfert a zseniális Faragó György szólaltatta meg. A házigazda halála után az özvegy 1944-ig folytatta a zenedélutánok szervezését (továbbra is vallási és nemzeti megkülönböztetés nélkül).

⁴² Hubayné Cebrian Róza naplói a család birtokában vannak. Hubay 1909. március 1-én dirigálta Bartók 1. zenekari szvitjét a Zeneakadémiai Zenekar élén. Ez volt a mű első teljes előadása.

⁴³ Mécs László végezte Hubay temetési szertartását, és verset is írt a művész emlékére.

Zenedélutánok műsorlapjai 1922-ből és 1923-ból

Zenedélután 1930 elején

Zenedélután a Hubay-palotában

46

*Hubay utolsó fellépése a zenedélutánokon, a zongoránál Faragó György
(Zádor István rajza, Az Est 1937. február 4.)*

A világháború végén vagy közvetlenül a befejezése után a hangszer Hubay azonos nevű unokaöccsének zugligeti házába szállították. Az épületet az Egyesült Államok nagykövete, Arthur Schönfeld vette bérbe nagyköveti rezidencia céljára, majd utóda meg is vásárolta. A Bösendorfer sorsának következő fejezetéről nem sokat tudunk, a követségen és Washingtonban sem maradtak erről dokumentumok. Egy időre feltehetően a pincébe került, majd a 90-es évek elején az akkori nagykövet, Charles H. Thomas felesége szerveztet gyűjtést a teljes felújítás érdekében. Az ünnepélyes bemutatóra 1994. január 6-án került sor, a hangszer Legány Dénes szolgáltatta meg. A tervezett koncertsorozat nem folytatódott, mivel alig egy héttel később hazarendelték a nagykövetet. Jómagam – egy ifjú hegedűs kísérijeként – az év végén játszottam először

a híres zongorán, amikor Vera Blinken, Donald Blinken nagykövet felesége rendezett estélyt diplomatafeleségek részére.

Másfél évtizeddel később a követség munkatársainak sem sikerült kinyomoznia, hogy ki újította fel a zongorát. Az új mechanikáról, a politúrreteg eltávolításáról és a bronzporos színezésről már szoltunk – a megoldás és a kivitelezés színvonala megfelelt egy átlagos hangszer tulajdonos elvárásainak. Muzeológiai szempontok természetesen nem merültek fel egy használati tárgy esetében.

A használhatóság előre nem látott okokból jelentős csorbát szenvedett. Bösendorfer az előző századfordulón ún. félangol mechanikát használt, ami könnyed játékot tett lehetővé. A felújításkor azonban az eredeti billentyűzetet „modern” angol mechanikával kombi-

nálták, és az eltérő méretezések miatt rendkívül nehéz lett a billentés. A változást a billentyűk ólmozásával próbálták ellensúlyozni: a súlyosabb billentyű segít leütni a hangot, de az egész mozgást lomhává teszi. Mindezt Borus Béla hangszerész mesélte nekem, ő ugyanis a Bösendorfer zongorák szakértője volt, így amikor csak tehettem, a nagykövetségi rendezvények alkalmával őt kértem a kisebb hibák javítására és a hangolás elvégzésére. Bélának nagy tervei voltak a probléma megoldására, és lassan szívügye lett a fehér Bösendorfer. Utánajárt annak, hogy miként lehetne eredeti alkatrészeket szerezni, az oda nem illő modern mechanika javíthatása ugyanis csak féleredményhez vezetett volna. Miután a bécsi cég közölte, hogy már fél évszázada nem gyártanak (gyártatnak) alkatrészeket a 19. századi modellekhez, Béla vásárolt egy megfelelő régi hangszert, és ennek a mechanikáját akarta felújítani. Sajnos mire megkezdhetné volna a munkát, egy szerencsétlen baleset következtében örökre eltávozott közülünk.

Időközben, 2014 elején, a Hubay-Bösendorfer magyar állami tulajdonba került, és mindenki számára megtekinthetővé vált a Zenetörténeti Múzeumban. Egy sokéves folyamat érkezett ezzel a végpontjához. A siker érdekében sok helyről kaptunk támogatást, elsősorban Hubay Lászlótól, a művész unokájától, akivel együtt két évtized során számos levelet írtunk a hangszer kapcsán, és a múzeum részéről is küldtünk információkat a hangszer történetéről. 2009-ben a Rotary International is felvállalta az ügyet, és dr. Kovács Imre, a magyar körzet korábbi kormányzója egy magyar származású amerikai Rotary-kormányzótól, Kovács Józseftől kért és kapott segítséget. Neki is köszönhető, hogy Hubay László levele Obama elnök részéről meg-

André Goodfriend, az Amerikai Egyesült Államok budapesti ügyvivője, Richter Pál, az MTA BTK Zenetudományi Intézet igazgatója és Hubay László, Hubay Jenő unokája a Zenetörténeti Múzeumban a zongora 2014-es átadásán

hallgatásra talált Washingtonban, és a kölcsönös megállapodások eredményeként 2014-ben a hangszer a Zenetörténeti Múzeumba került.

Ezzel megnyílt a lehetőség a szakszerű restaurálásra és hangszerészi felújításra, amelyre 2019–2020-ban került sor az MTA támogatásával, magyar és osztrák közreműködőkkel. A cél nem lehetett más, mint az eredeti állapot helyreállítása a játszhatóság és a történetiség követelményeinek együttes figyelembevételével. Így lett a hangszerből műtárgy és műtárgyból ismét hangszer, azaz egy letűnt korszak mementójából egyszerre koncertzongora és nemzeti ereklye.

